

“Ενιπέας, ο ωραιότερος των ποταμών, ένας ξεχασμένος παραπόταμος του Πηνειού”

Άρης Καραχάλιος

Βασιλική Κων. Νούλα

Ηλέκτρα Θελούρα

Προλεγόμενα (SLIDE 1)

Ένα από τα σημαντικότερα φυσικά και ιστορικά τοπία του Δήμου Φαρσάλων, αλλά και του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου της Θεσσαλίας, είναι ο ποταμός Ενιπέας, ο δέκατος μεγαλύτερος ποταμός της Ελλάδας, με μήκος που φθάνει συνολικά τα 85 χλμ., ενώ το μέγιστο πλάτος του αγγίζει τα 100 μ. (SLIDE 2) Πηγάζει από τις βόρειες πλαγιές του όρους Όθρυς, του βουνού των Τιτάνων και των Νυμφών και αφού διασχίσει με μαιανδρικούς σχηματισμούς πέντε νομούς, κατά σειρά: της Φθιώτιδας, της Μαγνησίας, της Λάρισας, της Καρδίτσας και των Τρικάλων καταλήγει στον Πηνειό ποταμό, ανάμεσα στα μικρά υψώματα Τίτανος και Ζάρκος.

Ο Ενιπέας αποτελεί θεμελιώδες κεφάλαιο του πολιτιστικού και περιβαλλοντικού αποθέματος της γης των Φαρσάλων και στην ομώνυμη κοιλάδα του αναπτύχθηκαν σπουδαίες θέσεις ανθρώπινης κατοίκησης, ήδη από την αυγή της προϊστορίας και την 7η χιλιετία π.Χ., πρόκειται δηλαδή, για ορισμένες εκ των αρχαιότερων και σημαντικότερων αρχαιολογικών θέσεων του ελλαδικού χώρου.

Μυθολογία

Ο ποταμός ξεπηδά από τη μήτρα της ελληνικής ιστορίας και ήταν γνωστός από τα ομηρικά χρόνια με ακριβώς το ίδιο όνομα, *Ενιπεύς*, που αποτελούσε ένα από τα λατρευτικά προσωνύμια του θεού Ποσειδώνα. Το όνομά του σημαίνει θορυβώδης και είναι δηλωτικό της δύναμης και της ορμητικότητας των νερών του. Ο αρχαίος μύθος αναφέρει ότι ο Ενιπέας

ήταν ένας γοητευτικός νέος, που αποτέλεσε το αντικείμενο του πόθου όλων των Ολύμπιων γυναικείων θεοτήτων. Ο ίδιος, όμως, έδειξε την προτίμησή του στην Αφροδίτη, προκαλώντας έτσι την οργή της Ήρας, που για να τον εκδικηθεί τον μεταμόρφωσε σε ποταμό. Θεωρήθηκε ως ο ωραιότερος των ποτάμιων θεών της αρχαιότητας και στις μέρες μας η ιστορική του ταυτότητα, από τους μη καλούς γνώστες των αρχαίων πηγών, εσφαλμένα αποδίδεται είτε σε έναν ορμητικό χείμαρρο που κυλάει στην ομώνυμη χαράδρα του Ολύμπου στην Πιερία, είτε σε έναν μικρό παραπόταμο του Αλφειού, δυτικά της Ολυμπίας. Άλλη εκδοχή της μυθολογικής παράδοσης θέλει την Τυρώ, την κόρη του Σαλμωνέα και της Αλκιδίκης, να ερωτεύεται βαθιά τον ποτάμιο θεό Ενιπέα.

Συχνά η Αλκιδίκη κατέβαινε στις όχθες του και θρηνούσε πάνω απ' τα νερά του καθώς ο έρωτάς της παρέμενε δίχως ανταπόδοση. Κάποτε όμως, ο έρωτας αυτός ξύπνησε τον πόθο και τη ζήλια του Ποσειδώνα που πήρε τη μορφή του Ενιπέα και κοιμήθηκε μαζί της. Από την ένωση προέκυψαν δύο παιδιά, ο Νηλέας και ο Πελίας.

Ιστορία - Μνημεία

(SLIDE 3) Η περιοχή του Ενιπέα, επιπλέον, υπήρξε το θέατρο αποφασιστικών πολεμικών συγκρούσεων που καθόρισαν τον ρου της αρχαίας και της νεότερης ιστορίας. Στις 9 Αυγούστου του 48 π.Χ. στις όχθες του Ενιπέα έλαβε χώρα μία από τις κορυφαίες πολεμικές αναμετρήσεις της ανθρωπότητας, η μάχη της Φαρσάλου ανάμεσα στον Ιούλιο Καίσαρα και στον Γναίιο Πομπήιο, **(SLIDE 4)** ενώ στον ολέθριο για την Ελλάδα πόλεμο του 1897, κοντά στην περιοχή του Βλοχού, στις 23 Απριλίου 1897 έγινε η μάχη των Φαρσάλων μεταξύ του ελληνικού και του τουρκικού στρατού.

(SLIDE 5) Στην ευρύτερη περιοχή της κοιλάδας του Ενιπέα, εντός των ορίων του Δήμου Φαρσάλων τα τελευταία εκατό χρόνια έχουν γίνει αρκετές ανασκαφικές έρευνες μικρής και μεγαλύτερης κλίμακας που πρόσφεραν ουσιαστικά στοιχεία για την ανασύνθεση της εικόνας του χώρου. Η κοιλάδα του Ενιπέα είναι ένα από τα αρχαιότερα λίκνα

κατοίκησης στην Ευρώπη, καθώς μετρά 9 χιλιομετρικές αδιάλειπτης ύπαρξης.

(SLIDE 6) Διαθέτει:

- 66 αρχαιολογικές θέσεις από τη Νεολιθική μέχρι τη Ρωμαϊκή περίοδο,
- 7 αρχαία κάστρα,
- 1 αρχαίο Νυμφαίο σπήλαιο
- 12 βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες,
- 1 οθωμανικό τεκκέ των μπεκτασήδων δερβίσηδων,
- 1 οθωμανικό πυργόσπιτο,
- 2 κονάκια οθωμανικών τσιφλικιών,
- το μεγαλύτερο σωζόμενο τοξωτό γεφύρι στην Ελλάδα και δύο επιπλέον μικρά τοξωτά γεφύρια· και τα τρία γεφυρώνουν την κοιτή του Ενιπέα ποταμού
- 56 παραδοσιακές λιθόκτιστες κρήνες

Χλωρίδα και Πανίδα

(SLIDE 7) Ο κύριος ρους του Ενιπέα κινείται στον μεγάλο Θεσσαλικό κάμπο που απλώνεται ανάμεσα στα Φάρσαλα και την Καρδίτσα.

(SLIDE 8) Στην πορεία του συμβάλλουν δεκάδες ακόμα παραπόταμοι με σημαντικότερους τον Κιτιό, το Κυδωνόρεμα, το Μαυρόρεμα, το Βεργόρεμα, το Αβαριτσόρεμα, το Σκουρτσόρεμα, το Βαθύρεμα, το Θανασόρεμα, το Σαραντόρεμα, το ρέμα της Αράπισσας, τον Κουδέλα, το Βουζιώρεμα, το Ξηρόρεμα, **(SLIDE 9)** το Γουργιωτόρεμα, τον Καλέντζη, τον Φαρσαλίτη και τέλος τον μεγάλο ποταμό Σοφαδίτη που έρχεται από τα υψώματα του Σμοκόβου. **(SLIDE 10)**

(SLIDES 11 - 12) Σε όλο αυτό το μήκος, το ποτάμι, κατά διαστήματα παίρνει μαιανδρικές μορφές και αλλού γίνεται ορμητικό περνώντας μέσα από βαθιά φαράγγια, αλλού, σε μέρη όπου δεν υπάρχουν βράχια και στενά περάσματα, απλώνεται και ρέει ήρεμα-ήρεμα χωρίς να γίνεται αντιληπτή η κίνησή του και αλλού, πάλι, χάνεται σε καταβόθρες και υπόγειες σήραγγες για να εμφανιστεί ξανά πολλά μέτρα πιο κάτω.

(SLIDES 13 - 15) Τους καλοκαιρινούς μήνες, στα μέρη εκείνα, όπου υπάρχουν καλλιεργήσιμα εδάφη, το ποτάμι στερεύει. Κύρια αιτία γι' αυτό είναι η άντληση των επιφανειακών αλλά και υπόγειων υδάτων για την άρδευση των χωραφιών. Πριν την εκμετάλλευση των υπόγειων υδάτων με γεωτρήσεις και προτού ο Δομοκός και τα γύρω χωριά πάρουν το νερό από τις πηγές του, το ποτάμι, είχε συνεχή ροή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

(SLIDES 16 - 17) Ο ποταμός είναι μια μεγάλη πηγή ζωής, με την παρόχθια βλάστησή του να αποτελεί ένα θεμελιώδες κεφάλαιο του Θεσσαλικού περιβαλλοντικού τοπίου. Η βλάστηση του, πυκνή και οργιώδης στο μεγαλύτερο διάστημα της διαδρομής του, προσδίδει στο τοπίο μια σπάνια ομορφιά, μια ομορφιά μοναδική. Στις όχθες του υψώνονται πλατάνια, ιτιές, σκλήθρα, λεύκες, λυγαριές, βατομουριές, κ.ά.

(SLIDE 18) Είναι ένας θύλακας ζωής για πολλά είδη της ορνιθοπανίδας και κηρυγμένη περιοχή Natura για την προστασία του κερκινεζιού, αλλά και ιχθυοπανίδας, αμφίβιων, ερπετοπανίδας και θηλαστικών.

Ο Ενιπέας ως θεμελιώδες στοιχείο της γης των Φαρσάλων

Η διατάραξη του υδατικού ισοζυγίου στο μεγαλύτερο μέρος της λεκάνης απορροής του Ενιπέα και η μεγάλη περιβαλλοντική αλλά και οικονομική καταστροφή που τη συνοδεύει με την εξάντληση των αποθεμάτων του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα, τη σοβαρή μείωση των παροχών του ποταμού, τον επαπειλούμενο κίνδυνο της ερημοποίησης της περιοχής

είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα περιβαλλοντικού και αναπτυξιακού προβλήματος που χρήζει ιδιαίτερης αντιμετώπισης.

Η κλιματική αλλαγή είναι πλέον ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός που καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε όλοι μας. Το παράδειγμα της περιοχής του Δήμου Φαρσάλων είναι ενδεικτικό.

- ✓ Οι μεταβολές στη συχνότητα και ένταση των ακραίων φαινομένων είναι περισσότερο από ορατές.
- ✓ Οι περιόδοι ξηρασίας επιμηκύνονται συνεχώς, οδηγώντας σε πιέσεις στα ήδη ευπαθή υδατικά αποθέματα του Ποταμού Ενιπέα.
- ✓ **(SLIDE 19)** Ο τόπος ήδη πλήττεται από υψηλής έντασης βροχοπτώσεις που οδηγούν σε ξαφνικές πλημμύρες. Τα δύο τελευταία χρόνια έχουν πληγεί τα χωριά Πυργάκια και Υπέρεια από τις σφοδρές βροχοπτώσεις και τις πλημμύρες στις όχθες του Ενιπέα Ποταμού.

Σε θεωρητικό επίπεδο τα προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στους υδατικούς πόρους εντοπίζονται σε τρία βασικά πεδία:

•**Προληπτικά μέτρα:** μελέτη τρωτότητας υπόγειων και επιφανειακών υδατικών συστημάτων. Απαιτείται σύνταξη χαρτών τρωτότητας, εσωτερικής ή φυσικής τρωτότητας και ειδικής ή ολοκληρωτικής τρωτότητας.

•**Κατανόηση και αντιμετώπιση του φαινομένου της ερημοποίησης.** Οι παράγοντες που προκαλούν το φαινόμενο της ερημοποίησης είναι: το κλίμα, η φυσιογραφία, η γεωλογία, το έδαφος, η Υδρολογία και Υδρογεωλογία, καθώς και οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες όπως για παράδειγμα η γεωργική υπερεκμετάλλευση, η υπερβόσκηση.

•**Διαχείριση του θέματος του Αρδευτικού νερού.** Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής αναφέρονται στη μείωση της προσφοράς και στο αρδευτικό νερό. Αν αυτό συνδυαστεί με την αύξηση των θερμοκρασιών, επηρεάζεται η εντατικοποίηση της άρδευσης και η μεγαλύτερη διάρκεια αρδεύσεων.

Η κατάσταση των αρδευτικών δικτύων στον Δήμο Φαρσάλων

Τα αρδευτικά δίκτυα στον Δήμο Φαρσάλων, τα οποία είναι αρμοδιότητας Τ.Ο.Ε.Β. Ενιπέα και ιδιωτών, εμφανίζουν σημαντικές υδατικές απώλειες λόγω παλαιότητας, κακής, ελλιπούς ή ανύπαρκτης συντήρησης, τύπου κατασκευής κλπ.

Θεωρούμε ότι είναι επιβεβλημένα

- η αντικατάσταση των φθαρμένων τμημάτων,
- η αλλαγή αρδευτικής μεθόδου, ακόμα και
- η αλλαγή καλλιεργειών.

Επιβάλλεται να ενεργοποιηθεί ένα μεγάλο πρόγραμμα

- επισκευής και επέκτασης χρήσης αρδευτικών δικτύων,
- διερεύνηση δυνατότητας επιλογής καλλιεργούμενων ποικιλιών που απαιτούν λιγότερο νερό και ευδοκιμούν εκτός θέρους,
- άρδευσης με επαναχρησιμοποιούμενα ύδατα και
- ελέγχου απολήψεων με βάση προηγηθείσα μελέτη της περιοχής.

Ρύπανση επιφανειακών και υπόγειων υδάτων

Οι σημαντικότερες πιέσεις που εντοπίζονται στη Λεκάνη του Ενιπέα σχετίζονται κυρίως με την γεωργική δραστηριότητα και την κτηνοτροφία

Απολήψεις ύδατος από ποτάμια και λίμνες

- Τα επιφανειακά υδατικά συστήματα βρίσκονται σε καθεστώς υπερβολικής εκμετάλλευσης.
- Η υπερεκμετάλλευση αυτή αφορά σε απολήψεις κατά την αρδευτική περίοδο, η οποία, επιπλέον, σε μεγάλο βαθμό συμπίπτει με την περίοδο χαμηλών παροχών των ποταμών.

- Παρατηρούνται εξαιρετικά χαμηλές έως σχεδόν μηδενικές παροχές σε αρκετά σημεία κατά τη θερινή περίοδο, που καθιστούν αδύνατη τη συντήρηση υγιών οικοσυστημάτων και γενικότερων περιβαλλοντικών απαιτήσεων.

- Στις χαμηλές αυτές παροχές αξίζει να σημειωθεί ότι συμβάλλει και η υπερεκμετάλλευση των υπογείων υδάτων (υπεραντλήσεις από τα μόνιμα υπόγεια αποθέματα), δεδομένου ότι οι θερινές παροχές στα ποτάμια συστήματα του Ενιπέα τροφοδοτούνται από εκφορτίσεις υπογείων συστημάτων.

Αξιοποίηση επιφανειακών και υπόγειων νερών στην κοιλάδα του Ενιπέα

Τα υπόγεια νερά έχουν αξιοποιηθεί σε επαρκή ή σε υπερβολικό βαθμό με τη διάνοιξη και λειτουργία συλλογικών ή ιδιωτικών γεωτρήσεων από το 1990 και μετά.

Η αξιοποίηση των υπόγειων νερών παρουσιάζει τεχνικά και οικονομικά πλεονεκτήματα σε σχέση με αυτή των επιφανειακών, καθώς δεν απαιτεί κατασκευή έργων ταμίευσης και μεταφοράς.

Όμως, η αξιοποίηση των υπόγειων νερών έχει συχνά οδηγήσει στην υπερεκμετάλλευσή τους, σε βαθμό πολύ μεγαλύτερο του ρυθμού ανανέωσης των αποθεμάτων.

Ανέκυψαν μείζονα προβλήματα από την υπερεκμετάλλευση των υπόγειων υδατικών πόρων, όπως:

- ταπείνωση στάθμης του υδροφόρου ορίζοντα,
- καθιζήσεις εδαφών,
- υφαλμύριση και γενικότερα ποιοτική υποβάθμιση του νερού.

Η άποψή μας είναι, λοιπόν, ότι καθίσταται επιτακτική η ανάγκη ελεγχόμενης εκμετάλλευσης των υπόγειων υδροφορέων, συνδυασμένης με

- έργα αξιοποίησης των επιφανειακών νερών,
- έργα επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης και
- μέτρα ορθολογικότερης διαχείρισης της ζήτησης.

Σημειωτέον ότι ποσοτικά τα επιφανειακά νερά είναι κατά πολλές φορές (πάνω από μία τάξη μεγέθους) περισσότερα από τα υπόγεια.

Το νερό Πηγή ζωής

Το νερό είναι ανανεώσιμος πόρος, συνεπώς αυτό που έχει σημασία δεν είναι η ποσότητα των αποθεμάτων αλλά ο ρυθμός ανανέωσής τους.

Στα υπόγεια νερά η αποθήκευση είναι μια φυσική διεργασία, στα επιφανειακά θα πρέπει να δημιουργηθεί τεχνητά, με την κατασκευή φραγμάτων και ταμιευτήρων.

Κατά συνέπεια, η συλλογή και αποθήκευση των επιφανειακών νερών απαιτεί επενδύσεις σημαντικού ύψους και προκαλεί σημαντικές αλλαγές στο περιβάλλον.

(SLIDE 20) Στον Ενιπέα Ποταμό έχουν κατασκευαστεί τρία φράγματα στις θέσεις:

- Ευύδριο (αποτελείται από πέντε επίπεδα κυλιόμενα θυροφράγματα, πλάτους 5 μέτρων το καθένα, και δύο ηλεκτροκίνητα τοξωτά θυροφράγματα, πλάτους 4 μέτρων το καθένα).
- Πυργάκια (αποτελείται από δύο επίπεδα κυλιόμενα θυροφράγματα, πλάτους 5 μέτρων το καθένα, και δύο ηλεκτροκίνητα τοξωτά θυροφράγματα, πλάτους 4 μέτρων το καθένα).
- Υπέρεια – Ορφανά (αποτελείται από δύο επίπεδα κυλιόμενα θυροφράγματα, πλάτους 5 μέτρων το καθένα, και δύο ηλεκτροκίνητα τοξωτά θυροφράγματα, πλάτους 4 μέτρων το καθένα).

Κατά καιρούς στην Αμπελειά και στο Καστράκι έχουν κατασκευαστεί μικρά χωμάτινα φράγματα για αρδευτικούς σκοπούς.

(SLIDES 21 – 22 - 23) Φράγμα στη Θέση “Παλαιοδερλί”

Η αξιοποίηση των νερών του Ενιπέα μέσω της δημιουργίας ενός φράγματος στην ορεινή περιοχή της διαδρομής του, εντάσσεται στη γενικότερη προσπάθεια αξιοποίησης των επιφανειακών απορροών των ορεινών όγκων που περιβάλλουν το Θεσσαλικό Κάμπο.

Η σκέψη κατασκευής φράγματος στον άνω ρου του ποταμού ξεκίνησε το 1960.

Η ELECTRO – WATT παρέδωσε τις μελέτες το 1971 και επέλεξε τη θέση Παλαιοδερλί στην περιοχή Σκοπιάς.

Για αυτό το κορυφαίο και πολυσήμαντο έργο υποδομής απαιτείται άμεση επικαιροποίηση της μελέτης ώστε να ληφθούν υπ’ όψιν οι αλλαγές: κλιματικές, πληθυσμιακές, περιβαλλοντικές, καλλιεργητικές, ενεργειακές και θεσμικές.

Οφέλη από τη δημιουργία φράγματος

Η δημιουργία φράγματος στον Ενιπέα, δίνει τη δυνατότητα εκμετάλλευσης 76 έως 80 εκατ. κυβικά μέτρα νερό, εξασφαλίζοντας τα 50 εκατ. κυβικά μέτρα για άρδευση και ύδρευση, ανατρέποντας έτσι το αρνητικό ισοζύγιο της προσχωματικής πεδιάδας των Φαρσάλων.

Επιπλέον, όπως έχει αποδειχθεί, η κατασκευή ενός ταμιευτήρα αναβαθμίζει το τοπικό φυσικό περιβάλλον.

Το φράγμα Ενιπέα στη Θέση Παλαιοδερλί θα έχει πολλαπλές ευεργετικές πτυχές για

- την ανάπτυξη (παραγωγή ενέργειας, άρδευση) και
- την ποιότητα ζωής (ύδρευση, οικοτουρισμός), ενώ
- μπορεί να αποδειχθεί και φιλικό προς το περιβάλλον (οικοσύστημα, αισθητική τοπίου).

Ας επισημανθεί ότι το έργο αυτό δύναται να καταστεί διαδημοτικό διότι είναι εφικτή η χρήση του για την ικανοποίηση των αναγκών των Δήμων Φαρσάλων, Δομοκού και Αλμυρού.

Υδραυλικά έργα υποδομής και εμπόδια υλοποίησής τους

Κατά την άποψή μας:

- Τα μεγάλα υδραυλικά έργα υποδομής οφείλουν και πρέπει να υλοποιούνται με τρόπους και δαπάνες που θα διασφαλίζουν έναντι σημαντικών αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- Οι υποδομές αυτής της κλίμακας επιτρέπουν πολλαπλές διαχειριστικές επιλογές για τη λειτουργία τους, οι οποίες μπορεί να μην ταυτίζονται με αυτές που είχαν καθοριστεί στη φάση του σχεδιασμού των έργων.
- Οι διαχειριστικές επιλογές δεν είναι στάσιμες στον χρόνο, αλλά αλλάζουν, προσαρμοζόμενες στις εκάστοτε κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές ανάγκες.
- Οι συμμετοχικές διαδικασίες, η εκπαίδευση και η έγκαιρη ενημέρωση είναι κρίσιμες ώστε η κοινωνία να έχει την ωριμότητα να κατανοεί αυτές τις μεταβαλλόμενες ανάγκες και να αναπροσαρμόζει τις επιλογές της.

Με δεδομένη την κακή ποσοτική αλλά και ποιοτική κατάσταση των υπόγειων υδατικών πόρων σε πολλές περιοχές και την επιτακτική απαίτηση ανάκαμψής τους, αποτελεί σχεδόν μονόδρομη διαχειριστική επιλογή **η ενθάρρυνση αξιοποίησης των επιφανειακών υδατικών πόρων**, στο πλαίσιο ωστόσο μίας ορθολογικότερης διαχείρισης της ζήτησης και ενός πλαισίου μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος.

(SLIDE 24) Για τη Δημοτική Αρχή Φαρσάλων το ζήτημα της διαχείρισης του νερού και της αειφορίας είναι πρωταρχικής σημασίας και συνεχούς στοχευμένης

επιδίωξης που επανειλημμένως έχει τεθεί μετ' επιτάσεως, από το 2011 έως σήμερα, στα συναρμόδια υπουργεία.

Επίλογος

(SLIDE 25) Μία ολοκληρωμένη πολιτική για το νερό στον Φαρσαλινό κάμπο, με στόχο την εξοικονόμηση και τη βιώσιμη ανάπτυξη, πρέπει να περιλαμβάνει μέτρα αποκατάστασης του περιβάλλοντος, όπως

- τη μείωση της χρήσης υπόγειων υδάτων,
- έργα τεχνητού εμπλουτισμού υπόγειων υδροφορέων (όπου είναι τεχνικά και οικονομικά εφικτό – Βρυσιά, Χιούρι),
- μέτρα εξοικονόμησης νερού (εκσυγχρονισμός αρδευτικών δικτύων, νέες μέθοδοι άρδευσης, κ.α.) και ενδεχομένως
- μέτρα διαχείρισης της ζήτησης.

Αποτελεί για εμάς στοίχημα να αναμετρηθούμε, με γνώση και ισχυρή θέληση, με τα χρόνια, λιμνάζοντα και δυσεπίλυτα προβλήματα της ύδρευσης και της άρδευσης του τόπου μας.

(SLIDE 26) Ο θεσσαλικός Ενιπέας, αν και σήμερα υποβαθμισμένος είναι ένας υπέροχος τόπος για εξερεύνηση που χαρακτηρίζεται από μεγάλα παρόχθια δάση, παλιά γεφύρια – μνημεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ανάμεσα στα οποία η μεγαλύτερη σωζόμενη λιθόκτιστη τοξωτή γέφυρα στην Ελλάδα, πηγές και μικρά χαρακτηριστικά χωριά του κάμπου που απλώνονται κατά μήκος του.

Ο Ενιπέας ποταμός, σφραγίζει τη γη των Φαρσάλων, είναι ζωοδότης της και αποτελεί ασφαλώς, ένα σημαίνον τμήμα του μεγάλου θεσσαλικού ποταμού, του Πηνειού.

(SLIDE 27) Ευχαριστούμε θερμά για την προσοχή σας!